

Ekonomiska Samfundets

TIDSKRIFT

I FOKUS: TIMO JAATINEN

MAX ARHIPAINEN:

Nystart eller negativ spiral? Inte entydigt någondera, utan stora utmaningar i en ny värld. Referat från seminarium med Anders Borg och Björn Wahlroos.

JAN-U. SANDAL: Introduksjon

til Joseph Alois Schumpeter:

Entreprenørprofitt – et insitament til demokratisk utvikling

EKONOMISKA SAMFUNDET I FINLAND (GRUNDAT 1894)

Samfundets syfte är att underhålla och vidga intresset för den ekonomiska vetenskapen samt arbeta för tillämpningen av denna vetenskap i det ekonomiska livet. Samfundet anordnar diskussioner och föredrag om aktuella ekonomiska ämnen med framträdande personer i näringslivet, den offentliga förvaltningen och den ekonomiska forskningen som inbjudna föredragshållare. Samfundet utger tidskriften Ekonomiska Samfundets Tidskrift. Medlemmar i Ekonomiska Samfundet får tidskriften som medlemsförmån. Ansökan om medlemskap riktas till sekreteraren.

Styrelsemedlemmar 2011: Annika Sandström (ordf.), Max Arhippainen, Tor Bergman, Edvard Johansson, Kim Lindström, Carl-Johan Rosenbröjer, Heidi Schauman, Henrik Winberg

Sekreterare: ekonomie magister Johan Wikström. Svenska handelshögskolan, PB 479, 00101 Helsingfors.
Telefon: +358 40 511 6825. E-post: johan.wikstrom@ekonomiskasamfundet.fi

Skattmästare: diplom ekonom Markus Smeds. Krokuddsvägen 16 B 7, 02230 Esbo. Telefon: +358 40 040 7679.
E-post: markus.smeds@netsonic.fi

Ekonomiska Samfundets hemsida: www.ekonomiskasamfundet.fi

EKONOMISKA SAMFUNDETS TIDSKRIFT (grundad 1913 och åter 1923)

Huvudredaktörer och ansvarig utgivare: ED, rektor Edvard Johansson (Högskolan på Åland)

Redaktörer: PD Tom Björkroth (Konkurrensverket), lektor EM Henrik Palmén (Svenska handelshögskolan) och ED Tom Lahti (Svenska handelshögskolan).

Associerade redaktörer: docent Rita Asplund (Näringslivets forskningsinstitut, ETLA), professor H.C. Blomqvist (Svenska handelshögskolan), professor Markus Jäntti (Stockholms universitet), professor Martin Lindell (Svenska handelshögskolan), professor Anders Löflund (Svenska handelshögskolan), professor Gunnar Rosenqvist (Svenska handelshögskolan), professor Rune Stenbacka (Svenska handelshögskolan), professor Stefan Sundgren (Umeå universitet) och professor em. Lars-Erik Öller (Statistiska centralbyrån, Sverige).

Redaktionssekreterare: PM Malin Wikstedt (Svenska handelshögskolan).

Artikel- och andra bidrag sänds per e-post till huvudredaktören eller redaktionssekreteraren.

Redaktionens adress: Huvudredaktör Edvard Johansson, Högskolan på Åland, Neptunigatan 17, PB 1010, AX-22111 Mariehamn, Åland. E-post: maxedvard.johansson@me.com Redaktionssekreteraren PM Malin Wikstedt, Svenska handelshögskolan, PB 479, 00101 Helsingfors. E-post: redaktionssekreterare@ekonomiskasamfundet.fi

Prenumeration: Prenumerationspris 2011 (3 nummer): 30 euro. Prenumerationen kan göras genom alla tidningsombud och bokhandlar eller direkt genom redaktionssekreteraren. Prenumerationen gäller för ett kalenderår.

Lösnummer och äldre årgångar: Lösnummerpris: 12 Euro. Lösnummer och äldre årgångar erhålls av redaktionssekreteraren.

Adressändring: Anmälan om adressändring görs till samfundets sekreterare Johan Wikström, eller genom att skicka e-post till: adresser@ekonomiskasamfundet.fi.

Annonser: Kontakta redaktionssekreteraren. Bakpärm 500 Euro, 1/1 sida 330 Euro, 1/2 sida 250 Euro.
Ekonomiska Samfundets Tidskrift utkommer tre gånger om året.

THE JOURNAL OF THE ECONOMIC SOCIETY OF FINLAND (founded 1913 and again 1923)

Editor: PhD (econ.), Rector Edvard Johansson (Åland University of Applied Sciences)

Co-editors: Senior Research Officer Tom Björkroth (Finnish Competition Authority), Lecturer Henrik Palmén (Hanken School of Economics) and PhD Tom Lahti (Hanken School of Economics).

Associate Editors: Docent Rita Asplund (The Research Institute of the Finnish Economy, ETLA), Professor H.C. Blomqvist (Hanken School of Economics), Professor Markus Jäntti (Stockholm University), Professor Martin Lindell (Hanken School of Economics), Professor Anders Löflund (Hanken School of Economics), Professor Gunnar Rosenqvist (Hanken School of Economics), Professor Rune Stenbacka (Hanken School of Economics), Professor Stefan Sundgren (Umeå University) and Professor em. Lars-Erik Öller (Statistics Sweden).

Editorial Secretary: Malin Wikstedt (Hanken School of Economics)

Articles and other contributions should be sent in electronic format to the Editor Edvard Johansson, Åland University of Applied Sciences, e-mail: maxedvard.johansson@me.com or the Editorial Secretary Malin Wikstedt, Hanken School of Economics, e-mail: redaktionssekreterare@ekonomiskasamfundet.fi. Books for review should be sent to the Editorial Secretary Malin Wikstedt, Hanken School of Economics, PO Box 479, FIN-00101 Helsinki, Finland.

Subscription: Subscription Price 2011 (3 issues): 30 Euro. Orders may be sent to any subscription agent or bookseller or directly to the editorial secretary. Subscriptions are supplied on a calendar year basis.

Single Issues and Back Issues: Single issue price: 12 Euro. Single issues including back issues are available from the editorial secretary.

The Journal of the Economic Society of Finland is published three times a year.

Denne artikkel presenterer en analyse av entreprenørprofitten som et insitamement til demokratisk samfunnsutvikling. Den automatiske endringsprosess, frembåret av FoU og innovasjon på bestilling, basert på flertallsbeslutninger fattet i de lukkede rom, er verken årsak eller resultat når samfunnet endres i en mer demokratisk retning. Entreprenørskap er ikke politikk, men vellykket entreprenørskap har potensialet til å påvirke politikken og det politiske system i demokratisk retning.

Introduksjon til Joseph Alois Schumpeter: Entreprenørprofitt - et insitamement til demokratisk utvikling¹

35

Jan-U. Sandal

INNLEDNING

Det er en stor og stadig tiltagende interesse for Joseph Alois Schumpeters teori om entreprenørprofitt og "kreativ ødeleggelse" i Skandinavia. Det samme er tilfellet i store deler av verden for øvrig. Det refereres til Schumpeter i en lang rekke sammenhenger; vitenskapelig, i samfunnsdebatten og i politikken (Senn, 2003 a). Schumpeters teori om den økonomiske utvikling har alltid vært aktuell, og har fra 1911 vært tilgjengelig for en stadig tiltagende internasjonal lesekrete med spredning fra vitenskap til politikk.

Joseph A. Schumpeter var blant de mest populære og berømte økonomer i sin samtid og hans arbeider er svært aktuelle i vår tid.

Foruten hans enorme vitenskapelige produksjon (Swedberg 1991, Stolper, 1972) og originale teori om entreprenøren; den alminnelige mann og kvinne som samfunnsutvikler gjennom "kreativ ødeleggelse", har han vunnet stor anseelse som kritiker av John Maynard Keynes (Senn, 2003 b). Han skrev opprinnelig på tysk, men fra midten av 1930 tallet hadde engelsk tatt over som det ledende vitenskapsspråk, og professor Schumpeter, som var meget vel inne i det engelske språk, utviklet sin egen ugjenkjennelige skrivestil som totalt var hans egen (Backhaus, 2001). Det er en klar kontinuitet i Schumpeters arbeider, men han fant det nødvendig å formulere argumentene i samsvar med den tradisjonelle skrivestil og den intellektuelle tradisjon. Schumpeter bøyde

¹ Innlegg på NORDOK 2010, København 2010-08-27 – 2010-08-28.

aldri av fra de karakteristika som var grunnlaget i hans teori. Han arbeidet ustoppelig gjennom hele sitt liv med å dokumentere den empiri som teorien var bygget over (Sandal, 2003). I boken *Capitalism, Socialism and Democracy* (Schumpeter, 1942) introduserer han begrepet "kreativ ødeleggelse", kanskje det av alle hans uttrykk som er blitt mest berømt (Swedberg, 1994), og viser med det kapitalismens innerste vesen; et økonomisk system i stadig utvikling og som dør hvis det stagnerer. I *Capitalism* gjentar han de standpunkter og argumenter som hans teori er bygget over (Schumpeter, 1942; 87 – 106), noe som utelukker at den "eldre Schumpeter" på noe tidspunkt skulle ha endret oppfatning i forhold til den "yngre Schumpeter".

36 Det er særlig to forhold i vår samtid som setter Joseph A. Schumpeters teori på dagsorden: den globale finanskrisen og sosialt entreprenørskap. Manipulasjon med styringsrenten kombinert med utnyttelse av svakere stilte befolkningsgrupper på lånemarkedet fungerer som et substitutt for manglende innovasjonsrate på verdensbasis. Samtidig er et nytt finansmarked introdusert; sosialt entreprenørskap, som antas å ha et enormt vekstpotensial.

Utvikling skjer ikke som resultat av en automatisk endringsprosess drevet frem av FoU. Innovasjon, som både er årsaken til, og forklaringen på den økonomiske utvikling, foregår ikke på bestilling eller ved delegering. I Schumpeters teori om den økonomiske utviklingen er entreprenørprofiten selve beviset for at de nye kombinasjoner (innovasjon) har funnet sted, og det faktum gir individene en delt rolle, dels som økonomiske agenter og dels som samfunnsutviklere. Det er derfor et stort behov for denne artikkel som ved kritisk analyse setter entreprenørprofiten i sammenheng med den demokratiske samfunnsutvikling. Schumpeter har en teori om demokrati (Schumpeter, 1942), men det er

i forlengelsen av hans entreprenørteori jeg fremhever innovasjonens direkte betydning for påvirkning av det politiske system og for samfunnsutvikling i demokratisk retning.

Artikkelen vil vise betydningen av entreprenørskap som insitant til samfunnsutvikling og at ethvert individ i rollen som entreprenør kan delta direkte i de kollektive beslutninger som påvirker deres egne liv uten nødvendigvis å ha organisasjonsmessig tilknytning eller politisk tilhørighet. Innovasjon vil ha et potensial for direkte påvirkningskraft på det politiske system og den samfunnsmessige utvikling i den forstand at en nasjons politiske ledelse til enhver tid påvirkes av hva som er økonomisk, markedsmessig, teknologisk, juridisk og sosialt mulig og nødvendig i samfunnet, hvor innovasjonen omdefinierer den omkringliggende verden.

Artikkelen er oppbygd med analyse av følgende faktorer: produksjonsfunksjonen, renten på produktive lån, markedspris - kapitalprofit versus entreprenørprofit, akkumulert entreprenørprofit, utvikling; kreativ ødeleggelse, revitalisering av det demokratiske system, konklusjon.

PRODUKSJONSPROSESSEN

Schumpeters grunnleggende forutsetning er at det økonomiske systemet er i balanse (Schumpeter, 1912/1934). Når det økonomiske system er i balanse går materialflyten uhindret fra råvarer til produksjon og til forbruk mens pengestrømmen og informasjonen går motsatt vei. Produksjon og forbruk følger de samme kanaler og mønster år etter år uten endring. En selger av en vare vil opptre som kjøper av en annen vare og omvendt og slik gjentar materialflyten seg i en kontinuerlig prosess i et lukket økonomisk system. Producentenes inntjening vil dekke produksjonskostnadene og gi et marginalt overskudd.

Aktørene kjøper de samme varer og tjenester til samme pris og de selger på samme marked til ens markedspris. Overskuddet vil være tilnærmet likt for alle produsenter i samme marked. Alt som produseres har en kjøper og alt blir konsumert i den hensikt å tilfredsstille individenes behov. Det er individenes til enhver tid følte og tillærte behov som er selve drivfjæren i økonomien. Det er med andre ord menneskenes begjær, og da i en langt større utstrekning enn hva som kan forklares ut fra anatomiske og fysiologiske behov som i første rekke driver økonomien og produksjonsfunksjonen. Men også tillærte behov er vesentlige for produksjonsfunksjonen, for nettopp ved endring av produksjonen oppstår nye varer og tjenester som forbrukerne lærer opp til å benytte og til å begjære.

Aktørene har tilgang til full informasjon om utviklingen og alle eventuelle endringer som skjer i markedet. Med tiden vil den sirkulære flyt og dens kanaler endre seg til følge av at forbrukernes preferanser og andre av økonomiens utenforliggende data endrer seg. Det foregår derfor hele tiden små tilpasninger og endringer på markedet fordi de ikke-sosiale data (endringer i naturens tilstand), de ikke-økonomiske sosiale data (effekten av krigshandlinger og endringer i handels-, sosial- og økonomisk politikk) og forbrukernes preferanse endres. Den type langsiktig endringsprosess det her er snakk om, med små skritt av tilpasning og endring om gangen, og som raskt gir et nytt balansepunkt, er en naturgitt dynamikk ved det kapitalistiske produksjonssystem. Selv om en viss form for dynamikk er innebygd i denne langsiktige endringsprosess, betegner Schumpeter denne type produksjonsprosess, som raskt finner et nytt balansepunkt og som derfor hele tiden er i balanse, som statisk.

Produsentene driver produksjonsprosessen med en kombinasjon av de to klassiske

innsatsfaktorene naturressurser (land) og arbeid (labour) (Schumpeter, 1934). Innsatsfaktorenes kostpris vil være tilnærmet lik for alle produsenter i samme marked. Hvorvidt produsenten selv eier eller kjøper naturressursene på markedet gjør ingen forskjell, kostprisen må uansett fastsettes til markedspris. Det samme gjelder arbeidets marginale nytte, dvs. kostprisen for arbeid fastsettes alltid til markedspris for likt arbeid. I den utstrekning produsenten personlig bidrar direkte med arbeid i produksjonsprosessen må hans arbeid prisfastsettes etter samme kalkulasjonsmetode og tillegges faktorprisen. Risiko prisfastsettes og tillegges faktorprisene.

Kapital inngår ikke som en selvstendig produksjonsfaktor i produksjonsprosessen og gir således ingen faktorkostnad. Ettersom det i en statisk produksjonsfunksjon ikke foregår utvikling oppfyller ikke kapitalen sin karakteristiske rolle som "uavhengig agent". Eksisterende foretak blir adekvat finansiert gjennom den løpende avkastning i den statiske produksjonsprosessen og det er derfor ikke noe behov for produktive lån, og renter for produktive lån inngår derfor ikke som en faktorkostnad i den statiske produksjonsfunksjonen. Produksjonsprosessen i den statiske økonomien løper således med bare de to produksjonsfaktorene naturressurser og arbeid og med et tillegg for en kostnad for dekning av risiko.

Den frie informasjonsflyten på markedet vil gjennom konkurransen tvinge produsentene til å selge for omtrentlig samme pris. Salgsprisen vil være akkurat stor nok til å dekke produksjonskostnadene. For enkelte produsenter og i visse situasjoner oppstår det likevel et marginalt overskudd, det er differansen mellom kostpris og salgspris og den vil kunne gi en profitt, som verken er stor eller bestående. Denne type profitt er ikke et resultat av bruken av innsatsfaktorene. På

grunn av at verken markedet eller produksjonsprosessen fungerer perfekt oppstår det noen spesielle forhold som gir inntjening. Schumpeter (1934) utleder en rekke relevante forhold. Frikasjon, som skyldes et ubegrenset antall årsaker, påfører produsentene både tap og profitt. Risiko, som finnes i to elementer; dels feil i produksjonen og dels kommersielle feil, tvinger produsentene å kalkulere med en skult økonomisk reserve, som på et senere tidspunkt, hvis feil eller tap ikke oppstår, vil gi en sparing men ikke profitt. Den allmenne kalkyle så vel som markedsprisen rommer en kostnadsdekning for denne type risiko og hvis en produsent unnlater å ta med denne risikokostnad i sin kalkyle vil tap eller profitt oppstå alt etter situasjonens utfall. Tidsmessig etterslep, som skyldes plutselige endringer av kjente data som produsentene operere etter, fører til tap eller profitt ettersom det er vanskelig og tidskrevende å endre produksjonen. Denne type profitt (quasi interesse) kan ikke tilskrives verdien av kostnadene innebygd i produktets innsatsfaktorer.

Alle disse forskjellige former for økonomisk avkastning det her er tale om, og som ikke kan utledes av utnyttelsen av innsatsfaktorene, betegnes av Schumpeter som administrativ lønn (wages of management). I den statiske produksjonsfunksjonen blir produsentens rolle å administrere produksjonsprosessen. Det marginale overskuddet (profitten) betegnes som produsentens lønn for administrasjonen.

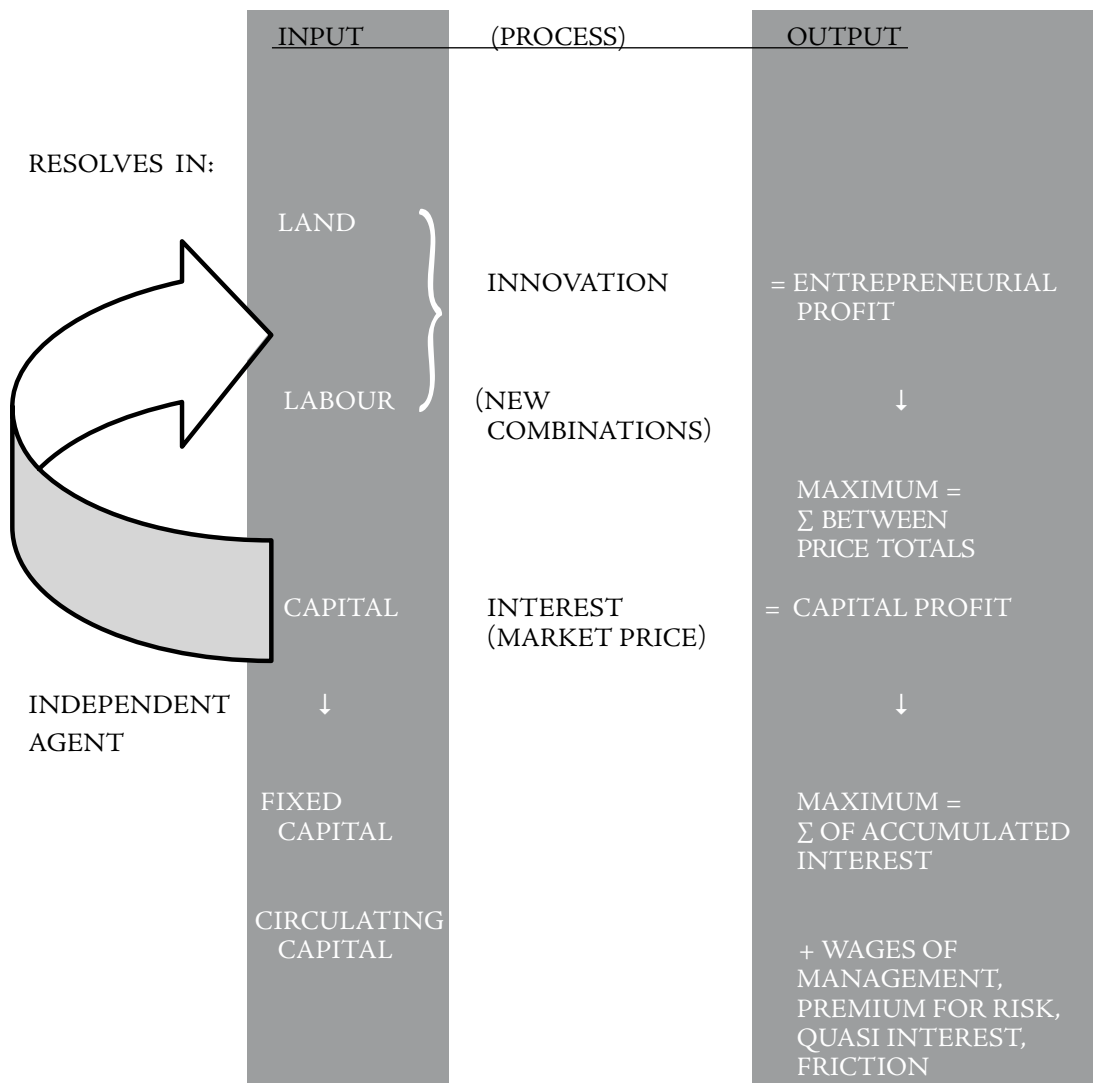
I spesielle tilfeller skjer radikale, diskontinuerlige endringer, som av Schumpeter defineres som utvikling. Balansen brytes og muligheten for å tjene en entreprenørprofitt oppstår. I forbindelse med etablering av en produksjonsprosess må entreprenøren finansiere innkjøp av produksjonsmidlene ved å låne kapital, enten ved fremmedkapital lån eller ved å låne av seg selv. I begge tilfeller

vil kostnaden for lånerenten, som tilsvarer markedspris for tilsvarende lån, tillegges produksjonsfaktorene. Produksjonsmidlene (kapitalen) er ingen selvstendig innsatsfaktor i produksjonsfunksjonen og Schumpeter oppløser derfor produksjonsmidlene og inkluderer dem i råvarer og arbeid. Schumpeter definerer kapital som en sum av betalingsmidler som er tilgjengelig til enhver tid for overføring til entreprenører. I denne type dynamiske produksjonsfunksjon foregår utvikling og dermed oppfyller også kapitalen sin karakteristiske rolle som "uavhengig agent".

Det er entreprenørens innovative handlinger, dvs. de(n) nye kombinasjon(er) av innsatsfaktorene naturressurser og arbeid, som fører til en endring i balansen. Den nye produksjonsprosessen vil nødvendigvis være langt mer fordelaktig enn den gamle måten å produsere på. Dermed følger at summen av den totale inntekt over tid vil være større enn den totale (nye) kostnad. Entreprenørprofiten er summen mellom pristotalene

RENTEN PÅ PRODUKTIVE LÅN

Renten, som sosialt fenomen, finnes overalt i det kapitalistiske system men har sin kilde i de produktive lån som finansierer de nye kombinasjoner (Schumpeter, 1934). Produktive renter har sitt opphav i entreprenørprofiten og er et utspring av denne. I utviklingens sammenheng oppfattes produktiv rente som en skatt på entreprenørprofitt. Renten baner seg vei til den statiske økonomis sfære, til de gamle foretakene som drives i den statiske produksjonsfunksjon, i hvilke renten ikke er et nødvendig element fordi det her ikke foregår utvikling. Samtidig blir denne type produksjon adekvat finansiert gjennom den løpende avkastning. Derfor kjenner ikke den statiske produksjonsfunksjon noen form for produktiv rente.

Figur 1. Produksjonsfunksjonen, basert på Schumpeter 1934, Sandal 1983/2010.

I den statiske produksjonsprosessen, hvor økonomien er i balanse, løper produksjonen med bare de to innsatsfaktorene naturressurser og arbeid og gir ingen entreprenørprofit fordi utvikling, dvs. nye kombinasjoner, ikke finner sted. Produktive lån og dens kostnad inngår ikke i produksjonsprosessen, fordi eksisterende foretak blir adekvat finansiert gjennom den løpende avkastning. Salgsprisen på det frie markedet dekker så vidt produksjonskostnadene og gir i visse tilfeller et økonomisk overskudd, som Schumpeter betegner som administrativ lønn til produsenten.

I den dynamiske produksjonsprosessen brytes balansen og utvikling finner sted. Kapitalen tillegges også her naturressurser og arbeid og lånerenten, være seg ved fremmed lån eller ved bruk av entreprenørens egenkapital tillegges de samme faktorkostnader. Entreprenørprofitten oppstår og dens maksimum er summen mellom pristotalene. Hvis entreprenøren også er kapitalisten er hans rolle todelt, og denne vil da også tjene en kapitalprofit, som har sitt maksimum som summen av akkumulert rente til markedspris for tilsvarende produktive lån. I en dynamisk produksjonsfunksjon kan kapitalen aldri gi større profit enn summen av markedsrenten betalt for lånet.

Etterspørselen på produktive lån fastsetter markedsprisen på den produktive lånerente basert på forventningen til fremtidig kjøpekraft. Når innovasjonsraten i en økonomi er høy, øker etterspørselen på produktive lån basert på forventning, noe som i sin tur presser lånerenten opp. Den frie kapital vil derfor alltid søke seg til de dynamiske produksjonsfunksjoner hvor forventningen til fremtidig konsumpsjon er størst. Når innovasjonsraten i en økonomi er lav, vil lånerenten på produktive lån være tilsvarende lav, og det enorme kapital som er akkumulert gjennom entreprenørprofit har problemer med å finne anvendelse på grunn av det lave antall dynamiske produksjonsfunksjoner tilgjengelig på markedet.

40

I amerikansk økonomi var det en stor forventning til informasjonsteknologien som genuin innovasjon og ekspanderende segment i økonomien på 1990 tallet. Fra midten av 1990 årene akselererte vekstraten i amerikansk produktivitet på basis av fordelene ved å ta de nye informasjonsteknologiene i bruk. Den amerikanske sentralbanksjefen Alan Greenspan holdt lånerenten lav, noe som resulterte i en historisk lav arbeidsledighetsrate¹ samtidig med at inflasjonen holdt seg uendret. Det viste seg etterskuddsvis at forventningene til Internettet og dot.com fenomenet som drivende innovasjoner i amerikansk økonomi var sterkt overdrevet. Den kunstige lave styringsrenten kombinert med overdreven forventning i markedet til innovasjonsraten førte til en intens investering i aksjemarkedet. Stadig flere investorer ønsket del av den høye avkastningen på aksjer, noe som igjen førte til ytterligere aksjegevinst. Men ettersom innovasjonene uteble, sank også verdien på aksjene, og toppen ble nådd sommeren 2000. I løpet av de neste to år tapte aksjene i gjennomsnitt 40

prosent av sin verdi (Krugman, 2009). Boblen var et faktum (Cooper, 2008, Kansas, 2009).

Aksjeboblen ble etterfulgt av en eiendomsboble i den amerikanske økonomien. Også i denne sammenheng var den primære årsaken til problemene manipulering med styringsrenten fra sentralbanksjefens side. Amerikanske husholdninger har en lang tradisjon for å kjøpe boliger med lånefinansiering. Den lave renten forårsaket en hurtig prisstigning i boligmarkedet og lokket stadig flere familier til å hoppe inn i boligmarkedet, uten at de hadde forutsetninger for verken å klare amorteringene eller dekningen av de løpende lånekostnader når den ordinære lånerenten ville gjenopprettes. Disse "subprime" lånene fikk en bred spredning i den amerikanske økonomien og ble kjøpt opp i form av obligasjoner i "securitization". I 2006 snudde priskurven, først langsomt, så i eksplosjonsartet fart (Krugman, 2009). Boblen ble et faktum (Cooper, 2008, Kansas, 2009).

Det finnes ingen innovasjoner i eksemplene med de sprukne boblene, og dermed heller ingen entreprenørprofit. I eksemplet med aksjeboblen ville forventningen på en fremtidig tiltagende konsumpsjon ha presset lånerenten opp, hvilket i sin tur ville ha utelukket en stor del av aksjespekulantene, og dermed raskt ha dempet etterspørselen i aksjemarkedet, lenge før grunnlaget for en boble ville kunne ha oppstått. I eiendomsboblen fantes det heller ingen innovasjon ettersom de fleste eiendommer som ble omsatt var eksisterende eiendommer hvorav et stort antall faktisk var kondemnabile og til og med burde ha vært sanert. Dette markedet representerte en statisk produksjonsfunksjon hvor forventningen likevel ville tilsi en høyere lånerente ettersom publikum var forespeilet en nærmest kontinuerlig prisstigning uten ende basert på motkonjunkturpolitikk. En lånerente i paritet med forventningen ville ha utelukket et svært

¹ Arbeidsledighetsraten falt til under 4 prosent i år 2000, den laveste siden 1970 (Krugman, 2009).

stort antall amerikanske familier og andre låntakere fra å etablere seg i lånemarkedet, noe som i sin tur ville ha dempet prisveksten slik at eiendomsboblen kunne ha vært unngått.

Motkonjunkturpolitikken er den andre hovedforklaringen til at Greenspans boblene oppsto. Publikums sterke tro på at dager med alvorlig resesjon var over har ikke fått like stor oppmerksomhet, men spiller en viktig rolle som forklarede faktor for at optimismen var unødvendig stor og at manglende sunn økonomisk vurderingsevne ikke spilte en avgjørende rolle for å bremse den uheldige utviklingen (Krugman, 2009). Ved slutten av det forrige århundre mente mange at den nye innovative økonomien ikke ville oppleve noen økonomisk bølgedal fordi det hørte fortiden til og at håndtering av denne type situasjon var like mye et spørsmål om politikk som et spørsmål om økonomi (Stiglitz, 2010). Den økonomiske krisen har spredt seg raskt til resten av verden, og i stedet for en konjunkturmessig bølgedal har en politisk/økonomisk katastrofe i størrelse av en "tsunami" skyllet innover millioner av mennesker og truet verdensøkonomien. For å avverge situasjonen er en koordinert global redningsplan blitt et politisk aktuelt tema, men ettersom hvert land primært jobber ut fra sitt eget velbefinnende er det åpenbart at det ikke vil bli noen lett løsning på finanskrisen (Stiglitz, 2010).

Økonomi handler om langsiktighet og et større gode for menneskene. Politikk handler om neste valg; om å vinne velgernes gunst og støtte fra spesielle interessegrupper slik at valg seieren kan sikres. Sentralbankene kan tilsynelatende fungere som politikkenes forlengede arm og støtter seg til verktøy hvis subjektive input virker nærmest uvitenskapelige (Lewis, 2009). Manipuleringen med renten har gitt verden en politisk finanskrisen. Men ettersom produktive renter har sin kilde i entreprenørprofit ville ikke den pågående

globale finanskrisen ha funnet sted hvis forventningen til den fremtidige konsumpsjon hadde stått i forhold til innovasjonsraten. Det er med andre ord mangelen på genuine innovasjoner, i første rekke i den amerikanske økonomi, men også i verdensøkonomien for øvrig, som er den direkte bakenforliggende årsak til de fundamentale problemer som har forårsaket den politiske globale finanskrisen.

Den frie kapital søker seg alltid til innovasjonsprosesser hvor den produktive rente er høyest mulig til lavest mulig risiko. Parallelt med urolighetene i finansmarkedet har et nytt segment for innovasjon oppstått både i Amerika og i andre deler av verden; et marked for sosialt entreprenørskap. Sosialt entreprenørskap er antatt å være den hurtigst voksende næringssektor i USA i vårt århundre. Produktive lån har tradisjonelt ikke vært plassert i sosialt arbeid, veldedigheten, eller filantropien ettersom det ikke har vært ansett som god tone å ta ut en profitte på livssituasjonen til de aller svakeste, nødlidende og marginaliserte menneskene i samfunnet. Sosialt arbeid, i alle dets former, har til en vesentlig del gjennom tidene vært en altruistisk og pragmatisk handling direkte mellom giver og mottaker. Denne situasjonen er nå drastisk endret ved at et stort antall mellomhandlere operer i markedet for sosialt omsorgs- og hjelpearbeid, hvor en stor finanskapital er involvert med tiltagende bruk av forretningsmessige prinsipper karakteristiske for forprofit sektoren (Pallotta, 2008). Det er snakk om en oppblomstrende sosialentreprenør revolusjon basert på prinsippene om å gjøre godt ved å tjene penger og tjene penger ved å gjøre godt, for derved å endre sin egen karriere, sitt eget liv og ikke minst; å bidra til å endre verden (Clark, 2009).

Men det er ikke nok bare å åpne et nytt finansmarked for sosiale entrepriser virksomme på et stort men ustrukturert marked i den

tredje sektor. For også her må lånerenten ha sin kilde i entreprenørprofiten hvilket innebærer at det må finnes genuine innovasjoner som forutsetning for forventning om fremtidig konsumpsjon. Mikrofinansien har de seneste tre desennier vært en metode i den fattigste del av verden å spre kapital til aktiviteter på landsbygden på (Yunus, 2008), men ettersom det ikke har oppstått genuine innovasjoner som resultat av prosjektene, og at avhengigheten både på giver og mottakerside er stor, samt at lånerenten på mikrolånene har vært og er relativt høy, har sparemuligheten hos låntakerne vært begrenset. Innovasjonens samfunnsmessige nytte utover endret teknologisk nivå er minsket avhengighet, større rettferdighet og direkte medbestemmelse i de kollektive beslutningsprosesser. Det er derfor særdeles viktig at også de fattigste bygger opp en egenkapital for å minske den avhengighet og risiko som er knyttet til mikrolån, være seg i den rike eller fattige del av verden.

Produktive lån kan være nødvendige i en dynamisk produksjonsfunksjon. Men å hjelpe de fattige å spare som et middel til å avverge fattigdom og nød kan være langt billigere og mindre risikofullt enn å låne seg ut av krisen (Karlan, 2010). Sparing er likevel ikke en vanlig måte å innordne seg på, ettersom de fleste formuer, store som små, skapes av entreprenørprofiten (Schumpeter, 1934). Selv på 1 US \$ om dagen finnes det rom for sparing² (Karlan, 2010), men å spare av et beløp av denne størrelsesorden vil unektelig bety en sterk reduksjon av den konsumpsjon som oppfattes like relevant og begjærlig hos rike som hos fattige.

Selv om sosialt entreprenørskap ekspanderer med en stadig større finanskapital og antall aktører, trekkes denne delen av økonomien fremover på en økonomisk mar-

ginal tilsvarende friksjon eller "wages of management", ettersom vi ennå ikke har sett de store genuine innovasjoner i tredje sektor.

MARKEDSPRIS, KAPITALPROFITT VERSUS ENTREPRENØRPROFITT

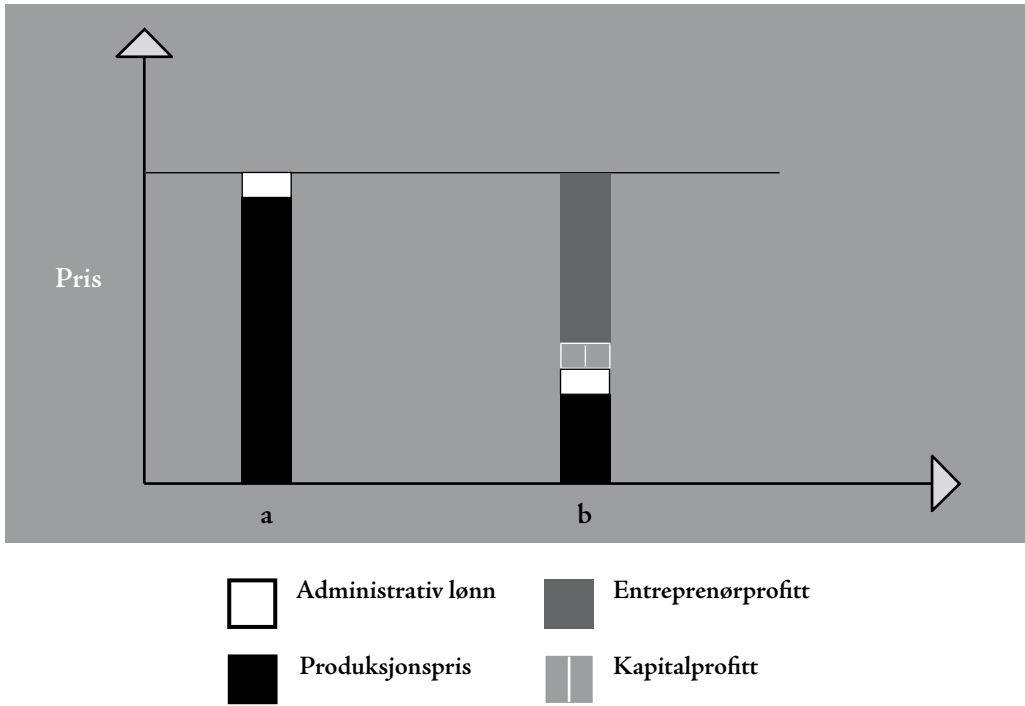
Schumpeter (1934) viser til tre betingelser som forutsetning for at en entreprenørprofit skal kunne oppstå. Produktets salgspris på markedet må ikke synke som resultat av det nye tilbudet, eller synke til et slikt nivå at det større fysiske produkt pr. arbeider etter endringen gir mindre avkastning enn det mindre fysiske produkt pr. manuelt arbeid ga før produksjonsendringen. Dernest må ikke kostnaden, dvs. faktorprisen for råvarer og arbeid (med nødvendige tillegg) bygget inn i den nye teknologien for den nye aktiviteten være større enn kostnadene for den alternative eldre og eventuelt manuelle produksjonsmetoden. Til slutt må det tas hensyn til kostnadene ved markedsutvidelsen som også må innkalkuleres i entreprenørens totale kostnader. Med markedsutvidelse i denne sammenheng menes at etterspørselen på råvarer og arbeid øker kraftig til følge av at den nye produksjonsprosessen drives i stort omfang. Entreprenøren kan skaffe seg tilstrekkelig tilgang til disse innsatsfaktorene ved å tilby en høyere pris enn hva de øvrige produsentene betaler som fortsatt produserer etter den gamle metoden. Dermed øker markedsprisen på råvarer og arbeid, ikke bare for entreprenøren, men i en kort overgangsfase også for alle produsenter i hele den angjeldende sektor.

Entreprenørprofiten fremkommer således som differanse mellom den totale inntekt og den totale, og pr. enhet lavere, nye produksjonskostnad, her innberegnet alle kostnader på innsatsfaktorene; råvarenes pris, arbeidslønn, kostnad for den

² Karlan (2010) ber mikrofinansinstituttene merke seg at bare ved å endre det språk som deres ansatte og markedsmateriellet bruker, kan sparingen på en lett og billig måte økes.

nye teknologien, kostnad for risiko, eventuelle renter og den direkte arbeidslønn til entreprenøren, administrativ lønn til

entreprenøren samt et tilstrekkelig påslag i kostnader for den eventuelle fremtidige markedsutvidelsen.

43

Figur 2. Markedspris ved salg og kapitalprofitt versus entreprenørprofitt, Sandal 2010.

a Produktets prissøyle ved statisk produksjonsfunksjon og markedspris ved salg. Marginalen mellom produksjonspris og salgspris benevnes av Schumpeter som administrativ lønn for produsenten og inneholder ingen form for profitt, verken entreprenørprofitt eller kapitalprofitt, for rente på produktive lån inngår ikke i statisk produksjonsfunksjon.

b Produktets prissøyle ved dynamisk produksjonsfunksjon og uendret markedspris ved salg. Det større fysiske produkt pr. enhet vare gir en lavere enhetskostnad innberegnet alle kostnader på innsatsfaktorene. Dernest fremkommer administrativ lønn for produsenten og kapitalprofitt i form av opptjent rente på produktive lån (som tilfaller entreprenøren når denne også har rollen som kapitalist, i motsatt fall tilfaller kapitalprofitten utlåneren). Marginalen mellom produksjonspris, administrativ lønn og kapitalprofitt betegnes av Schumpeter som entreprenørprofitt, og tilfaller entreprenøren alene. Kapitalprofitten, dvs. renten av produktive lån, har sin kilde i entreprenørprofitten og oppfattes som en skatt på entreprenørprofitt.

AKKUMULERT ENTREPRENØRPROFIT

En entreprenør er en foregangsmann og må derfor regne med at andre produsenter følger etter hvis resultatet av innovasjonen viser seg å være vellykket. Entreprenørprofiten vil virke lokkende på andre produsenter som raskt vil endre sine tradisjonelle produksjonsfunksjoner til den nye måten å produsere på, og dermed vil hele bransjen endre sine økonomiske forutsetninger. På denne måten ligger det i entreprenørens egen natur at han før eller senere vil møte den situasjon hvor han vil finne sin og sine konkurrenters situasjon ulønnsomme fordi forspranget til konkurrentene er opphørt, og dermed er også entreprenørprofiten opphørt. Et nytt balansepunkt er oppstått og på nytt er en statisk produksjonsfunksjon opprettet hvor loven om kostnader gjelder. Alle produsentene i den angjeldende sektor vil etter omleggingen produsere med tilnærmevis samme kostnader og selge til samme pris i samme marked, og dermed er entreprenørens fordel og forsprang opphørt.

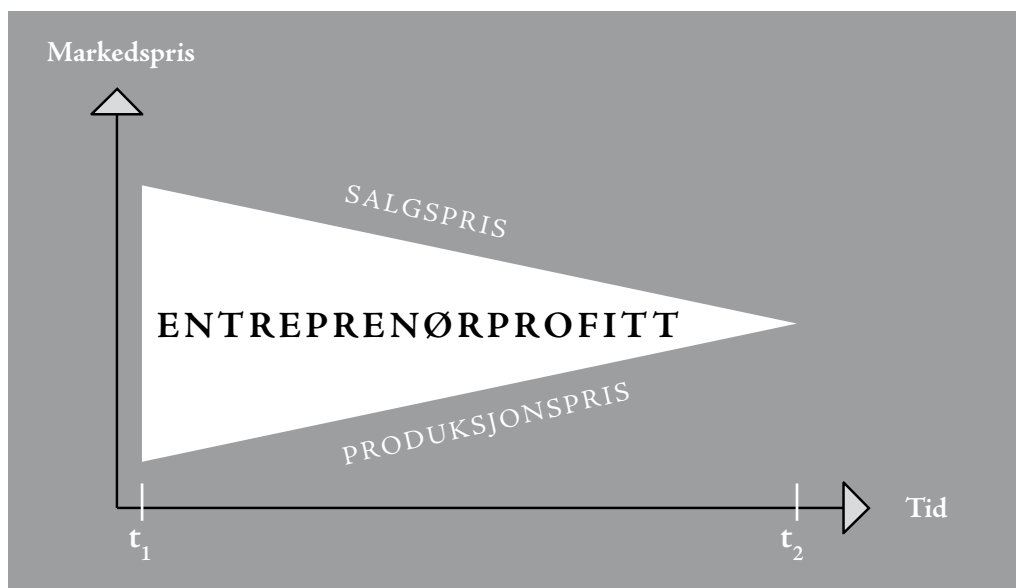
Det store tilbudet på markedet som endringen i produksjonsfunksjonen har forårsaket, fører til at markedsprisen synker. Det nye balansepunktet innebærer at det marginale overskuddet som nå utgjør differansen mellom kostpris og salgspris kan betegnes som administrativ lønn til produsenten. Entreprenørprofiten har opphørt, men innovasjonen har ført til en utvikling i bransjen som nå produserer på et nytt og høyere teknologisk nivå. De produsentene (adaptatørene) som sist gikk inn i omleggingen av sine produksjonsprosesser vil først trekke seg ut ettersom de anskaffet sine produksjonsmidler sist og til den høyeste pris. De har således hatt den korteste inntjeningsstid til den dårligste avkastning. Den første entreprenøren har fått den lengste inntjeningsstid til de beste avanser og

har således fått den største entreprenørprofit av dem alle.

Hvor stor entreprenørprofiten er, på den individuelle aktivitet eller akkumulert over en bestemt tid, vil det på forhånd, og teoretisk sett, ikke være mulig å vite noe om. Entreprenørprofitens størrelse står ikke i noe bestemt forhold til det engasjement entreprenøren har nedlagt i innovasjonsprosessen. I motsetning til den klare sammenheng mellom anstrengelse i form av lønnsarbeid som innsatsfaktor i produksjonsfunksjonen og det lønnsmessige utbytte arbeideren vil motta, vil entreprenørens opptjening av entreprenørprofit være uforutsigbar og uten tilsvarende sammenheng. Dette er i særdeleshet tilfellet med det store antallet entreprenører som opererer i liten skala, hvor entreprenørprofiten kan være ytterst beskjeden. Det samme forhold gjør seg gjeldene hva kvalitet på profesjonelt lønnsarbeid angår og den kvalitet entreprenøren nedlegger i innovasjonsprosessen for å sikre sin personlige suksess. Men i alle tilfeller kan profit ikke være lønn, selv om den i sin helhet blir gitt som vederlag for utført arbeid. Dette forhold forklarer at avlønnede bedriftsledere kan spille rollen som entreprenører og bli adekvat avlønnede med langt mindre enn hele verdien av entreprenørprofiten.

UTVIKLING; KREATIV ØDELEGGELSE

Spontane og diskontinuerlige endringer i produksjonsfunksjonen forårsaker transformasjonen mellom den tidligere statiske produksjonsfunksjonen og den nye statiske produksjonsfunksjon som etableres på et høyere teknologisk nivå. Endringene er forbundet med faktorer i det industrielle og kommersielle liv, ikke med etterspørselen på markedet basert på sluttproduktforbrukernes etterspørsel. Riktignok vil tilbudet skape sin egen

Figur 3. Akkumulert entreprenørprofit, Sandal 2010.

t_1 En innovasjon er introdusert på markedet og differansen mellom pristotalene gir en entreprenørprofit. Den frie informasjonsflyt lokker stadig flere produsenter til å legge om til den nye måte å produsere på. Det stadig økende tilbudet på markedet fører til at salgsprisen gradvis synker. Samtidig øker produksjonskostnadene ettersom etterspørselen på innsatsfaktoren øker.

t_2 Etter en tid oppstår et nytt balansepunkt hvor alle produsentene produserer og selger under like vilkår. En ny statisk produksjonsfunksjon på et høyere teknologisk nivå er opprettet hvor loven om kostnader gjelder. Entreprenørprofiten er opphørt. Summen av entreprenørprofiten for den aktuelle innovasjon er akkumulasjonen mellom pristotalene.

etterspørsel, men endringer i etterspørselen oppfattes av produsentene som et signal om endring av produksjonens retning. Det er derimot en hovedregel at forbrukerne gjennom initiering av økonomisk endring lærer opp til å etterspørre nye varer og tjenester eller endre gamle vaner. Schumpeter (1934) definerer derfor utvikling som utførelsen av nye kombinasjoner, noe som kan skje på fem ulike områder: introduksjonen av en ny vare, introduksjonen av en ny produksjonsmetode, åpningen av et nytt marked, utnyt-

telse av en ny kilde for tilbud av råmaterialer eller halvfabrikata og utførelsen av en ny organisasjon i en hvilken som helst industri. Produksjonsmidlene rekrutteres aldri fra ubenyttede, potensielle kilder i samfunnet, være seg arbeidskraft fra arbeidsledighetens rekker, usolgte råmaterialer, ubenyttet produksjonskapasitet, ledige lokaler etc. Produksjonsmidlene overføres fra de funksjoner de allerede er engasjerte i, og da i konkurranse med andre produsenter i markedet, til markedspris eller over.

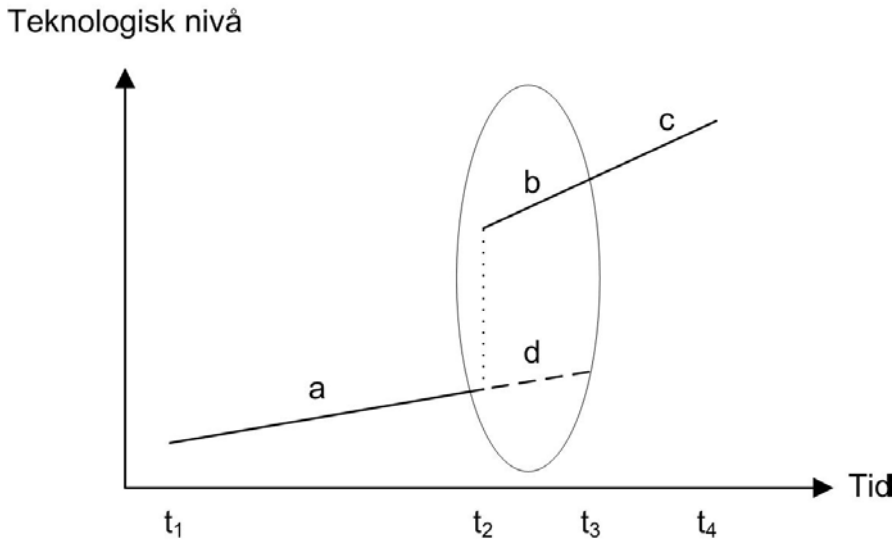
Når den nye statiske produksjonsfunksjonen har overtatt produksjonen av produktet har den nye kombinasjonen, innovasjonen, som virket under transformasjonen opphørt å virke. Entreprenørprofitten er derfor knyttet til transformasjonen mellom den tidligere statiske produksjonsfunksjonen og den nye statiske produksjonsfunksjonen. I begge disse statiske produksjonsfunksjoner produseres produktet med bare to innsatsfaktorer, naturressurser og arbeid. Når den nye statiske produksjonsfunksjonen er opprettet er et større fysisk produkt av naturressurser og arbeid innebygd i innsatsfaktoren og marginalen for entreprenørprofitten er ikke lenger eksisterende. Den form for konkurranse det her er snakk om, endring av produksjonsprosessen basert på innovasjon, står i et totalt motsetningsforhold til konkurranse kjennetegnet av å nå et optimum ved å søke konkurransefortrinn i et etablert marked. Optimum i en etablert statisk produksjonsfunksjon vil alltid lede til stagnasjon og opphør av produksjonsprosessen, og representerer i sitt innerste vesen den automatiske endringsprosess, kjennetegnet av de små skrittvis utvikling, i første rekke drevet frem av FoU. Den automatiske endringsprosess er et utviklingsforløp med krav om stor forutsigbarhet i et marked med kjente aktører og forhold og hvor kapitalprofitt betraktes som en forutsigbar og permanent tilstand for inntekt. Men profitt kan aldri være en stabil kilde for inntekt. Lønn, på den annen side, er derimot en permanent kilde for inntekt, på den måte at lønnen alltid vil være bestemt ut ifra den marginale nytte i det arbeideren produserer. Når lønnsansatte direktører og andre arbeidere driver den automatiske endringsprosessen vil deres inntektskilde opphøre når den nye statiske produksjonsfunksjonen er etablert i markedet, fordi det da ikke lenger finnes noen marginal nytt i det de ansatte produserer. Schumpeter

(1934) ser lønn som en av bremseklossene i produksjonen, mens profitten oppfattes som selve drivkraften for utvikling og verdivekst.

De nye kombinasjoner vokser frem ved siden av de gamle, men ikke med de samme personer som ledere av de nye produksjonsprosessene. Dette får til følge at konkurransen som endringsprosessen innebærer, slår ut de gamle aktørene og deres familier slik at formasjonsmekanismen kan skape nye private formuer og vekst i sosial status for de vellykkede nye entreprenørene, med tilsvarende tilbakegang for de gamle aktørene. På tilsvarende måte vil samfunnet oppleve en dynamisk utviklingsprosess hvor foreldet teknologi og kultur blir slått ut til fordel for mer hensiktsmessige teknologier og sosiale systemer. Denne type dynamisk samfunnsendring er ikke diktert av noen form for organ eller maktelite, men har vunnet sin berettigelse gjennom en befolknings frie valg i kjøpsprosessen. Innovasjonsfrekvensen vil derfor ha et hurtigere tempo i de samfunn som allerede har en høy kvalitet på det demokratiske samfunnssystem, og vise versa. Fri informasjonsflyt, menneskenes handlingsmulighet, minsket avhengighet og øket rettferdighet er viktige kriterier for demokratiets mål og berettigelse. Utviklingen bæres frem av den alminnelige mann og kvinne som utelukkende agerer ut ifra sin egen individuelle interesse, uten noen form for sosialt engasjement eller motiv, hvor drømmen om, i første rekke; å lykkes med sitt prosjekt, skape sitt eget nettverk eller "dynasti" eller av gleden å skape og få tingene gjort, står i fokus (Schumpeter 1934). Drivkraften bak kreativ ødeleggelse er entreprenørene, som ikke på noen måte motiveres av hedonisme, "havesyke" i noen forstand eller altruisme. Entreprenøren, i kraft av å være kapitalens leder i entreprisen, har en klar retning for innovasjonsprosessen. Men kreativ ødeleggelse, som resultat av entreprenørens

suksess, er et fenomen for samfunnsutvikling uten mål og hensikt og uten barmhjertighet eller plan. Når entreprenørene lykkes, lykkes

også samfunnet. Når de når sine mål som entreprenører, utvikles samfunnet gjennom kreativ ødeleggelse i demokratisk retning.

47

Figur 4. Kreativ ødeleggelse: Utvikling versus optimum, basert på Schumpeter, Sandal 2010.

t_1 En etablert statistisk produksjonsfunksjon løper med en utviklingsbane (a) kjennetegnet som automatisk endringsprosess (eller de små skrittets utvikling), finansiert gjennom administrativ lønn som dekker FoU lønnskostnadene.

t_2 Spontane og diskontinuerlige endringer i produksjonsfunksjonen oppstår og den etablerte utviklingsbane (a) brytes. Innovasjonen foranlediger en transformasjon og en ny statistisk produksjonsfunksjon etableres på et høyere teknologisk nivå. Den nye utviklingsbanen (b) har en større stingningskoeffisient enn den tidligere utviklingsbanen (a). Adaptatørene omstiller sine produksjonsfunksjoner raskt samtidig som nye produsenter etablerer seg i den nye produksjonsfunksjonen. Etterløperne blir værende i den gamle statistiske produksjonsfunksjonen og i dens utviklingsbane (a) og konkurrerer seg i mellom, basert på FoU, med gammel, utslått teknologi, mot et optimum i en (a) forlenget utviklingsbane (d).

t_3 Optimum er nådd og den foreldete teknologien blir slått ut. Den nye statistiske produksjonsfunksjonen er definitivt etablert og utviklingen følger den nye utviklingsbanen (b - c). Etterløperne som har konkurrert langs den forlengete utviklingsbanen (d) har enten omstilt sine produksjonsfunksjoner til den nye statistiske produksjonsfunksjonen og følger den nye utviklingsbanen (b - c), har etablert produksjonsfunksjon i en annen sektor eller lagt ned (eller gått konkurs).

t_4 En ny spontan og diskontinuerlig endring inntreffer og utviklingsforløpet gjentas.

REVITALISERING AV DET DEMOKRATISKE SYSTEM

Entreprenør kan hvem som helst være. Begrepet dekker ikke bare de tidligere uavhengige produsentene i kapitalismens tidligste innledende faser. Enhver som utfører nye kombinasjoner og fyller de karakteristiske trekk ved å lede kapitalen i utviklingsprosessen er en entreprenør (Schumpeter 1934). På den annen side kan ikke lønnsansatte ledere av firmaer, industrialister og kapitaleiere hvis oppgave er å lede produksjonen i den statiske produksjonsfunksjon inkluderes i begrepet entreprenør. Det samme gjelder enhver person som er virksom i en funksjon hvor rekruttering skjer ved valg, utnevning, arv, tildeling, privilegium etc. hvor hensyn må tas til de juridiske og sosiale strukturer som ligger til grunn for rekrutteringen. Rollen som entreprenør er ikke et yrke og heller ikke en vedvarende situasjon. Entreprenørene danner ingen sosial klasse lik de tilsvarende klasser for jordeiere, arbeidere og kapitaleiere, og de utvikler heller ingen felles kultur (eller partipolitisk program). Entreprenørskap er ikke politikk, men vellykket entreprenørskap har potensialet til å påvirke politikken og det politiske system (Sandal, 2007).

Politikkens fremste oppgave er gjennomfordeling av plikter og goder å utvikle et mer rettferdig, uavhengig og trygt samfunn for alle innbyggere. I praksis har det vist seg at dette i all vesentlighet handler om å løse uoverensstemmelser i disposisjoner av økonomiske ressurser. Samfunnsutvikling ved utjevning av ulikheter mellom svakere stilte grupper av individer basert på politiske kriterier frembåret med utstrakt bruk av politiske mellomhandlere, lobbyister, pressgrupper, maktblokkkonsentrasjoner og utnyttelse av sporadiske, temporære og ekstremt populære varer og tjenester i forlengelsen av

den utvidede ramme for velferdsstaten (i de vestlige land) kan lede til positiv diskriminering, neglisjering og tilsidesettelse av de basale rettigheter for den enkelte innbygger. En politisk definert utvalgt gruppe av individer representerer et tvilsomt demokratisk insitament, både på giver og mottakersiden og faren for seleksjon på ikke demokratiske kriterier i begge retninger er åpenbar¹.

I et fritt og likestilt demokratisk samfunn finnes ingen grupper av individer, bare enkeltstående borgere. De genuine innovasjoner som foranlediger den kreative ødeleggelse er ikke rettet mot noen spesiell gruppe eller individ. Den demokratiske samfunnsutvikling basert på innovasjon diskriminerer ingen fordi fordeling og seleksjon ikke finner sted. Innovasjon kan sammenlignes med tidevannet; når tidevannet stiger løftes alle båter opp til et høyere nivå. Ingen individer diskrimineres, men alle kan ta del av innovasjonens frukter. Det er ikke snakk om å skape et falskt valg mellom stat og markeder slik som mange politikere har gjort uten å lykkes med å skape et blomstrende eller rettferdig samfunn på egenhånd (Rothkopf, 2008). Eksempelene er mange. Når distribusjon av elektrisitet har funnet sted slik at Thomas Alva Edisons glødelampe kan tennes, sprer lyset seg til alle, ikke bare til en bestemt utvalgt gruppe av individer. Det samme demokratiske potensial gjelder for andre genuine innovasjoner; bilen, telefonen, televisjonen, Internettet etc. i en lang rekke av utviklingsfenomener som definerer og forklarer den samfunnsmessige demo-

¹ Distribusjon av malarianett i Afrika er et eksempel som viser problemene ved å satse på en politisk definert og utvalgt gruppe av begunstigede individer. Verdens helseorganisasjon (WHO) har lovpriset malarianettene, men i det nordlige Ghana distribueres de via sykehusene og er øremerket for barn under fem år og gravide kvinner. Det har ført til at det ikke eksisterer noe privat marked for salg av malarianett til den øvrige delen av befolkningen, som på den måte blir utelukket fra å bruke den nye innovasjonen ettersom sykehusene ikke er utstyrt for salg av nett til den øvrige befolkningen (Brown, Watt, 2010).

kratiske utviklingsprosess². Det demokratiske systemet eksisterer innenfor rammene av de genuine innovasjoner. Innovasjonen representerer en ferdighet som definerer hva som er mulig å gjøre eller å gjøre annerledes og bedre enn tidligere (Schumpeter 1934).

Ethvert menneske kan i prinsippet utføre nye kombinasjoner, om så være seg i et meget beskjedent omfang. Entreprenørens karakteristiske trekk fremstår av tradisjon klarest i samfunnets andre sektor, dvs. i markedssegmentet, men også i tredje sektor, sivilorganisasjonssektoren, ettersom organisasjonene også omsetter monetære verdier og driver næring i form av kjøp og salg av varer og tjenester på markedet. De genuine innovasjoner som oppstår i andre og tredje sektor vil ha et potensial for direkte påvirkningskraft på det politiske system og den samfunnsmessige utvikling i den forstand at en nasjons politiske ledelse til enhver tid påvirkes av hva som er teknologisk, markedsmessig, økonomisk, juridisk og sosialt mulig i samfunnet. Politikken streber etter kontroll og ledelse av samfunnsutviklingen og påberoper seg å ha denne kontrollen. Det politiske systemet har en innebygd forsvarsmekanisme mot endringer som påføres utenfor det politiske system fordi denne type påvirkning virker skremmende, autoritets- og kontrollreducerende og representerer i høyeste grad en uforutsigbar utviklingsretning noe som åpenbart står i motsetning til de valgløfter som politikerne har tiltrådt sine posisjoner på bakgrunn av. I et fritt demokratisk samfunn vil informasjonskanalene være vidåpne, og utviklingsprosessen

vil dermed løpe raskere enn i de samfunn hvor myndighetene har en direkte interesse av å begrense informasjonsflyten. Formasjonsmekanismen kan ikke stoppes eller opphøre av en politisk motvilje, bare forsinkes. Når en innovasjon er etablert på ett marked, vil informasjonen om nyheten spres over alle nasjonale grenser og nå frem til alle, selv om utviklingsforløpet vil arte seg annerledes i tid og sted avhengig av de til enhver tid rådende forhold på de ulike nasjonale markeder.

Individene i en befolkning fyller ulike typer roller i samfunnsstrukturen, parallelt og samtidig eller omskiftende over et livsløp. Entreprenørskap har tradisjonelt vært forbundet med høyt spesialisert aktivitet i tilknytning til produksjonsfunksjoner i andre og tredje sektor (Elkington, Hartigan, 2008). Men det finnes også en arena for entreprenørskap utenfor sektorstrukturene, en direkte kanal mellom individer, sektorene og det politiske system. Særlig aktuell er denne arena for sosiale innovasjoner. Entreprenørskap som er utviklet og iverksatt av enkeltstående individer uten nødvendigvis å representere organisasjonsmessig tilknytting eller politisk tilhørighet har potensial til å virke direkte på samfunnsutviklingen og det politiske system. Denne samfunnsmessige utviklingsprosess tar ikke hensyn til, og involverer ikke de store og tunge industriene for produksjon og fordeling av sosial velferd eller andre tradisjonelle eller formelle hindre for omstilling. Det er informasjonsteknologiens akselererende utvikling som har åpnet et nytt marked for denne type kommunikasjon i kombinasjon med befolkningens ønske, behov og mot til direkte deltakelse i samfunnsutviklingen. Entreprenørene på denne arena utfører nye kombinasjoner og fyller de karakteristiske trekk ved å lede kapitalen i utviklingsprosessen.

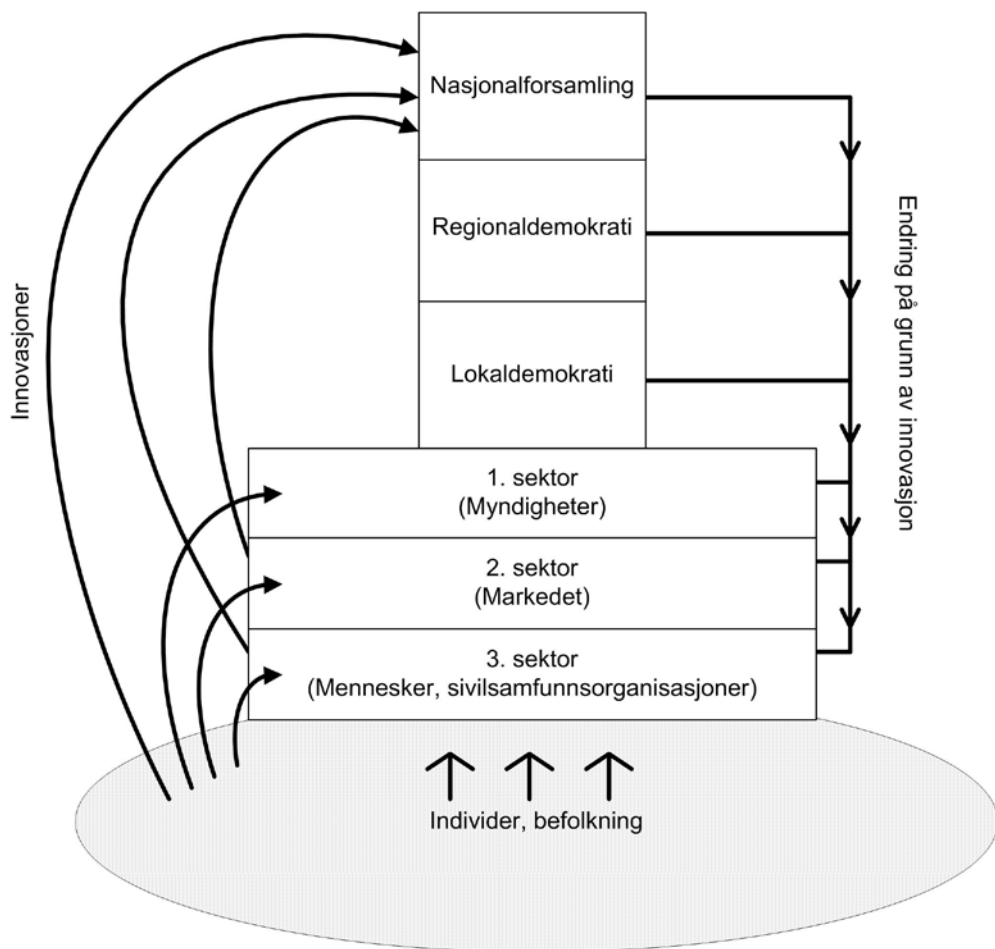
Entreprenørskap representerer en direkte form for demokratisk deltakelse i

2 Innovasjoner i 2. sektor er Thomas Alva Edisons glødelampe, Alexander Graham Bells telefon og Henry Ford som gjorde bilen til et samfunnsfenomen. I 3. sektor er innovasjoner som speiderbevegelsen (Robert Baden Powell), Røde Kors (Henry Dunant) og Den olympiske bevegelsen (Pierre de Coubertin) eksempler på entreprenørskap som i utgangspunktet ikke hadde til formål å produsere et økonomisk overskudd, men som i stor grad har bidratt til samfunnets utvikling, både sosialt og sikkerhetsmessig, og i ettertid har vist seg også å være økonomisk aktivitet (Sandal, 2010).

samfunnets utviklingsprosess uten at noen som helst forutsetninger for politisk eller organisatorisk tilknytning skal ligge til grunn for aktiviteten. Det er med andre ord ikke snakk om politisk demonstrasjon eller kamp som fenomen for at endring skal

finne sted. De ikke-politiske aktiviteter det her er snakk om, så vel som de tradisjonelle former for utførelse av innovasjon iverksatt utenfor rammene av det politiske system, har potensial til å revitalisere og fornye det demokratiske system.

50

Figur 5. Revitalisering av det demokratiske system, Sandal 2010.

Individene i en befolkning fyller de ulike typer roller i samfunnsstrukturen og i det politiske system. Entreprenørskap har tradisjonelt blitt forbundet med høyt spesialisert aktivitet i tilknytning til produksjonsfunksjoner i andre og tredje sektor hvor entreprenørene fyller de karakteristiske trekk for entreprenørskap. I første sektor utføres det ikke innovasjoner ettersom forvaltningen er sterkt regelstyrt og har til oppgave å utøve makt og kontroll. Det politiske system, hvor posisjonene besettes gjennom demokratiske valg, drives frem på bakgrunn av

demokratiske kriterier hvis fremste hensikt er fordeling, organisk utvikling og forutsigbar og retningsstyrt endringsprosess basert på valgløfter så vel som endogen og eksogen kamp. Frie individer kan utøve entreprenørskap utenfor sektorene og det politiske system. Alle de former for entreprenørskap det her er tale om virker direkte på det politiske system (et lands nasjonalforsamling, tils. det høyeste politiske organ) og bidrar til dets utvikling i demokratisk retning i form av øket rettferdighet, minsket avhengighet og fordeling uten seleksjon blant svakere stilte grupper av individer i samfunnet. Endringene tilfølge av denne type entreprenørskap har potensial til påvirkning av utviklingen i det politiske system så vel som i alle sektorer.

KONKLUSJON

I Schumpeters teori om økonomisk utvikling er entreprenørprofiten selve beviset for at en vellykket innovasjonsprosess har ført til endring. Det er helt alminnelige menn og kvinner som fyller rollene som entreprenører i relasjon til produksjonsfunksjonen og det kreves ikke annet enn vilje og handling for å utføre de nye kombinasjoner. Entreprenørene motiveres av å lykkes med sitt prosjekt, skape sitt eget nettverk eller "dynasti" eller av gleden å skape og få tingene gjort, og det finnes ingen form for hedonisme, "havesyke" i noen forstand eller altruisme knyttet opp mot deres entreprenørskap. De genuine innovasjoner leder samfunnsutviklingen inn i en ny og irreversibel utviklingsbane, betegnet som kreativ ødeleggelse (Schumpeter, 1942) og er et fenomen for samfunnsutvikling uten mål og hensikt og uten barmhjertighet eller plan. Fri informasjonsflyt, menneskenes frie handlingsmulighet, minsket avhengighet og øket rettferdighet er de grunnleggende kjerneverdier i et demokratisk samfunn, og fremmes gjennom det demokratiske system, med frie, allmenne valg og retten til demonstrasjon. Entreprenørskap er ikke politikk, men vellykket entreprenørskap har potensialet til å påvirke politikken og det politiske system. I rollen som entreprenør kan ethvert individ delta direkte i de kollektive beslutninger som påvirker deres egne

liv uten nødvendigvis å representere organisasjonsmessig tilknytting eller politisk tilhørighet. Innovasjon vil ha et potensial for direkte påvirkningskraft på det politiske system og den samfunnsmessige utvikling i den forstand at en nasjons politiske ledelse til enhver tid påvirkes av hva som er økonomisk, markedmessig, teknologisk, juridisk og sosialt mulig og nødvendig i samfunnet. Det finnes også en arena for entreprenørskap utenfor sektorstrukturene, en direkte kanal mellom individer, sektorene og det politiske system, skapt som resultat av informasjonsteknologiens eksplosjonsartede utvikling og befolkningens ønske, behov og mot til direkte deltakelse i samfunnsutviklingen, uten involvering av de tunge sosiale industrier og komplekser. Enhver person som er virksom i en funksjon hvor rekruttering skjer ved ansettelse, valg, utnevning, arv, tildeling, privilegium etc. hvor hensyn må tas til de juridiske og sosiale strukturer som ligger til grunn for rekrutteringen vil i angjeldende funksjon falle utenfor den form for ikke-politiske aktiviteter det her er snakk om. Entreprenørene på denne arena utfører nye kombinasjoner og fyller de karakteristiske trekk ved å lede kapitalen i utviklingsprosessen. Entreprenørprofiten er derfor et insitament til demokratisk utvikling.

Det er et stort behov for videre forskning på tema entreprenørprofit som insitament til demokratisk samfunnsutvikling.

LITTERATUR

52

Backhaus, Jürgen. Ed (2003): Joseph Alois Schumpeter: Entrepreneurship, Style and Vision. Boston: Kluwer Academic Publisher.

Brown, Tim and Jocelyn Wyatt. (2010): "Design thinking for social innovation". Stanford Social Innovation review. Volum 8, number 1.

Clark, Martin. (2009): Then Social Entrepreneur Revolution: doing good by making money, making money by doing good. London: Marshall Cavendish Limited.

Cooper, George. (2008): The Origin of Financial Crises: Central banks, credit bubbles and the efficient market fallacy. New York: Vintage Books.

Elkington, John and Pamela Hartigan. (2008): The Power of Unreasonable People: how social entrepreneurs create markets that change the world. Boston: Harvard Business Press.

Kansas, Dave. (2009): The End of Wall Street as We know it. New York: HarperCollins Publishers.

Karlan, Dean. (2010): "Helping the poor save more". Stanford Social Innovation review. Volum 8, number 1.

Krugman, Paul. (2009): The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008. New York: W.W. Norton & Company.

Lewis, Hunter, (2009): Where Keynes went wrong: and why world governments keep creating inflation, bubbles, and busts. Mount Jackson: Axios Press.

Sandal, Jan-U. (2003): Jakten på Entreprenøren. Stockholm: Almquist & Wiksell International.

Sandal, Jan-U. (2007): Sosial – entreprenøren – agent med rett til å endre. Oslo: Kolofon.

Sandal, Jan-U. (2010): The social Entrepreneur Pyramid: with a Nordic perspective on social entrepreneurship. Lund: Media-Tryck.

Schumpeter, Joseph A., (1934/2008): The Theory of Economic Development. New Brunswick: Transaction Publishers.

Schumpeter, Joseph A., (1942/1975): Capitalism, Socialism and Democracy. New York: Harper & Row Publishers.

Schumpeter, Joseph A., (1942/2009): Can Capitalism survive? Creative Destruction and the Future of the global Economy: Capitalism, Socialism and Democracy. New York: Harper Perennial Modern Thought.

Senn, Peter R., (2003 a): "The Influence of Schumpeter's German Writings on the Mainstream Economic Literature in English." I Joseph Alois Schumpeter: Entrepreneurship, Style and Vision. Boston: Kluwer Academic Publisher. Backhaus, Jürgen. Ed

Senn, Peter R., (2003 b): "Edward Bellamy and Joseph Schumpeter in the Year 2000" I Joseph Alois Schumpeter: Entrepreneurship, Style and Vision. Boston: Kluwer Academic Publisher. Backhaus, Jürgen. Ed.

Stiglitz, Joseph E. (2010): Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy. New York: W. W: Norton & Company.

Stolper, Wolfgang, F., (1968/1972): International Encyclopedia of the Social Sciences. London: The Macmillan Company & The Free Press, volume 14.

Swedberg, Richard (1991): Joseph A. Schumpeter His Life and Work. Cambridge: Polity Press.

Swedberg, Richard (1994): Schumpeter om skapande förstörelse och entreprenörskap. Stockholm: Ratio.

Pallotta, Dan. (2008): Uncharitable: how restraints on nonprofits undermine their potential. Lebanon: University Press of New England.

Rothkopf, David (2008): Superklassen: den globale makteliten –hvilken verden skaper de? Oslo: Kagge Forlag.

Yunus, Mohammad (2008): En värld utan fattigdom. Stockholm: BookHouse Publishing AB.

JAN-U. SANDAL
(Norway)

Introduction to Joseph Alois Schumpeter: Entrepreneurial Profit – An Incentive for Democratic Development.

35

This article presents an analysis of entrepreneurial profit as an incentive for democratic development. The automatic process of change, carried out by R&D and change as a result by order, based on plenary decisions made behind closed doors, is neither the cause nor the result when society changes in a democratic direction. Entrepreneurship is not politics, but successful entrepreneurship has the potential to influence the political system in a democratic direction. Ordinary women and men can take up the role as entrepreneurs and carry out their ideas in society, and when they succeed, society also succeeds in becoming a better place for humans.

VISUAL DESIGN © KIMMO ARHO
VANIMALAN KIRJAPAINO OY 2011